

Scheveningse weg 235

Grootste mozaïek boven de Alpen in Scheveningse kerk

Het aantal gelovigen dat een r.-k. kerk regelmatig bezoekt is zover teruggelopen dat in de Haagse regio zo'n twintig kerken hun deuren gaan sluiten. Of dat ook meteen sloop betekent, hangt af van de bestemming die een 'leeg' kerkgebouw krijgt. Gelukkig ontsnapt de Antonius Abtkerk in Den Haag-Scheveningen zowel aan sluiting als aan de slopershamer. Hans Franse beschrijft wat men mist aan moois als men juist deze kerk nog nooit van binnen heeft gezien.

Van alle mozaïeken die Italië rijk is zijn die in Ravenna ongetwijfeld het meest spectaculair en bekend. Het zijn taferelen van de Byzantijnse hofstoet van keizer Justinianus en keizerin Theodora, trotse kleurige portretten in de San Vitale, een kerk door zijn eenvoud van grote zeggingskracht. Eveneens blijven de innige voorstellingen in het mausoleum van Galla Placida vlak naast de kerk op het netvlies. Door het binnenvallende licht, door albast zacht gekleurd, lijkt de gehele ruimte in een teder blauwachtig licht gehuld: ontroerend, innig en indrukwekkend.

Laatst stond ik met een groep Nederlandse toeristen, waaronder een paar zeer kunstzinnige Haagse dames, in die San Vitale. Daarvoor hadden wij in Palestrina het beroemde Nijlmozaïek bezocht. De groep was diep onder de indruk. 'Dat heb je bij ons in Nederland niet', zei een Haagse mevrouw. 'Wat een geluk, dat u (ze bedoelde mij) in Italië woont waar dit soort schoonheid onder handbereik is'. Ik legde de mevrouw uit, dat de afstand van mijn Italiaanse huis tot aan Ravenna wel 200 km is, wat niet bepaald op handbereik wijst.

'Mag ik u wat vragen?', zei ik. 'Weet u waar u het grootste mozaïek ten noorden van de Alpen kunt vinden?' Ze wist het niet, maar was volkomen van de kaart (en zelfs een beetje boos) door mijn antwoord. Ik vertelde haar namelijk dat dit in Scheveningen te vinden is, in de kerk van de H. Antonius Abt. 'Een kerk vol mozaïek van meer dan een miljoen steentjes', legde ik uit. 'De kerk ligt aan de Scheveningse weg. Van mijn Neder-

Antonius Abtkerk.

landse flat kan ik er in tien minuten naar toe lopen. Dat is echt onder handbereik'. Hoe komt het dat zo veel Hagenaars lange reizen maken naar Rome, Ravenna, Sicilië om te genieten van mozaïeken, wat hun goed recht is. Italië fascineert en biedt zoveel als men van oude kunst houdt, terwijl ze eigenlijk niet weten, dat op Ravenna en Monreale geïnspireerd mozaïek in ons eigen Scheveningen te vinden is, waarbij op mooie dagen als de zon door de gebrandschilderde ramen binnenvalt, de kerk ook nog een prachtig blauw licht vertoont dat herinnert aan het mysterieuze licht, zoals dat door de rozetten van de Notre Dame, de kathedraal in Chartres en die in het Spaanse Leon, kan binnenvallen.

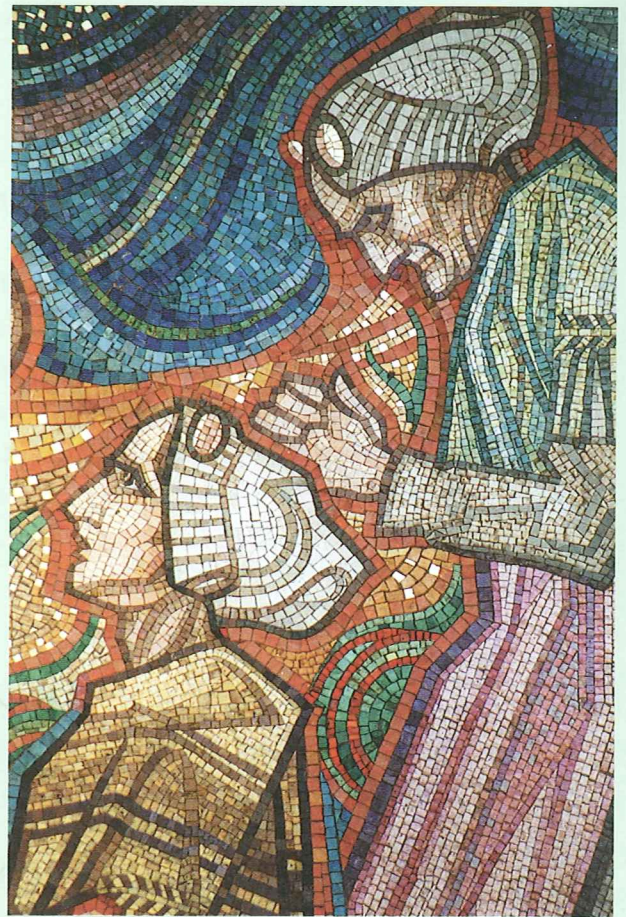
Het is te danken aan de artistieke inzet van bouwpastoor Van der Ven dat die mozaïeken er zijn gekomen. Hij werd in de jaren twintig benoemd in Scheveningen en was een kind van zijn tijd. Een charismatische man die ook teksten van Marialiederen schreef en volledig overtuigd was van de extatische triomf van de Rooms-katholieke kerk die strijdbaar naar buiten dorst te treden als het ware geloof.

Het is de tijd van de manifestaties van de Graal,

Bron: Ons Den Haag
31e jaargang nr. I.

de optochten, de bepleite maagdelijkheid, de roepingen, van Pieter van der Meer de Walcheren die zich niet alleen bekeert tot het Roomse geloof, maar ook intreedt als gehuwde man in het klooster der Benedictijnen, terwijl zijn vrouw de staat van kloosternon kiest. Pastoor Van der Ven wilde ook zijn kerk tot een religieus meesterwerk maken. Waarschijnlijk onder de indruk van de nieuwe kathedrale St. Bavo in Haarlem koos hij dezelfde architect: Jos Cuypers (1861-1944). Men begon in 1926 met de bouw van de Antonius Abtkerk in Scheveningen.

Architect Cuypers (niet de P.J. Cuypers van de neogotiek, maar diens zoon) maakte een moderne kerk van baksteen, toch duidelijk als kerk herkenbaar, met een karakteristieke toren. Zoals ook bij de Bijenkorf het geval was werden beeldend kunstenaars gevraagd, in dit geval de mozaïekkunstenaar en schilder Anton Molkenboer, die zich liet bijstaan door glazenier de Moor. De kerk is rijk gedecoreerd met veel marmer en edelsmeedwerk. In de absis van het altaar ontwierp Molkenboer een omhoog strevende voorstelling, met sierlijke Jugendstil motieven omrankt, waar bovenin Christus de Pantocrator zijn zegenende handen uitstrekt over de lijdende mensheid. Molkenboer greep bij de weergave van dat lijden terug op Scheveningse vissers in kostuum, waarvoor familieleden en vissersmensen poseerden. Hij refereerde daarbij aan een tweetal cholera-epidemieën die de Scheveningse bevolking in de negentiende eeuw teisterden. De toenmalige pastoor A.C. Quant, zeer getroffen door de sterfgevallen vanwege de cholera, organiseerde bidstonden, waaraan ook de protestante vissers meededen, waarna het grote sterven ophield. Onder de bijna Byzantijns aandoende Christus vinden we dus groepjes mensen die in duidelijk Scheveningse kostuums hun biddende handen opheffen naar de schepper van dood en leven, die over hun lot beschikt. Naast deze gigantische altaardecoratie, is er ook elders in de kerk veel mozaïek, o.a. een kruisweg. Zoals gezegd, het werd een indrukwekkend geheel, prachtig van kleur, helder van voorstellingen en diep ingrijpend.

Molkenboer greep bij de weergave van dat lijden terug op Scheveningse vissers in kostuum, waarvoor familieleden en vissersmensen poseerden.

De kerk werd op 29 september 1927 ingewijd door de bisschop van Haarlem, Mgr. Carlier voor een bloeiende parochie met veel kapelaans. Nu is er geen eigen pastoor meer. Ooit, in de jaren negentig, is er een moment geweest dat het voortbestaan van gebouw en mozaïek in gevaar kwam: dankzij de toenmalige staatssecretaris Aad Nuis (die er vlakbij woont) werd de kerk met de ornamenten tot monument verklaard. Het mozaïek prijkt nu in volle glorie achter de marmeren altaartafel.

Helaas is de kerk vaak gesloten. Mijn moeder liep vaak even met mij binnen; even genieten! Dat zo maar even binnenlopen kan nu helaas niet meer. Kennen daarom zoveel Hagenaars dit meesterwerk van toegepaste kunst niet zo goed? Ach, laat ik niets zeggen. Zelf een Hagenaar, heb ik mijn hele leven nog nooit de gouden koets gezien.

Hans Franse